

På Sjögård i Stora Åby föddes livmedicus Vincent Lundberg.

En kunglig livmedicus från Stora Åby

Av Arvid Gomér

För 160 år sedan föddes i Sjögård, Stora Åby, ett gossebarn, som i dopet fick namnet Dan Vincent. Ingen visste då, att han med tiden skulle bli en storman på läkekonstens område, jubeldoktor, kunglig livmedicus och frikostig donator. Bland donationerna märktes en summa av 3.000 kr. till anskaffande eller utvidgande av ett sockenbibliotek i Stora Åby. Till åminnelse härav finns nu i Ödeshögs kommunbibliotek, som numera inrymmer även det gamla sockenbiblioteket i Stora Åby, ett stort porträtt av donator. På ramen till detta porträtt står följande anteckning: Förste livmedicus doktor Vincent Lundberg, född i Sjögård, Stora Åby, den 13/4 1816, död å Bellevue vid Stockholm 11/8 1891.

I Bruzelius Svensk läkarematrikel, del 2, utgiven 1899, finns en utförlig levnadsteckning över Vincent Lundberg och ur densamma har vi inhämtat en del uppgifter, som kan vara av intresse.

Hårt liv i Linköpings skola

Föräldrarna var Per Ludvig och Anna Margareta Lundberg. Fadern, som tidigare varit underofficer vid kavalleriet, hade nu i egenskap av jägmästare uppsikten över vidsträckta kronoallmänningar "i denna avlägsna skogsbygd", som det heter i levnadsbeskrivningen. Där sägs också att familjen, som hade flera barn, var mycket fattig, varför det endast var med största svårighet som Vincent, som visade goda anlag för studier, kunde sättas i skola i Linköping. Han var då 7 år. Enligt tidens sed blev han inhyrd i ett djäknekvarter. Utan egentlig tillsyn och utan välvilligt stöd led han så mycket av den hårda pennalismen, vanartiga kamraters behandling, försakelse och vantrevnad att han vid hemkomsten efter första läsårets slut var i så dålig kondition att ett återvändande

till skolan ej kunde ifrågakomma. I stället fick han under ett par års tid tillsammans med andra barn undervisning i hemmet av församlingens kyrkoherde, teol. dr Gustaf Rosén.

Föräldrarna var nu betänkta att låta Vincent bli bodgosse i Skänninge, men detta lyckades kyrkoherden, som insåg Vincents ovanliga anlag, förhindra och i stället ordna så att han fick inträde i Linköpings-skolans fjärde s. k. rektorsklass. Där intogs han år 1826. Under försakelser och stundom verklig nöd drog han sig fram men skötte sina studier med all energi, så att han vid 18 års ålder 1834 kunde avlägga studentexamen med laudatur (d. v. s. högsta betyg) i alla ämnen utom hebreiskan.

Trots allas avrådanden bestämde sig Vincent tidigt för den dyrbaraste av alla studiebanor, läkarbanan. Med ytterst anspråkslösa penningmedel men med goda förhoppningar kom han till Uppsala, togs om hand av sina östgötakamrater och fick ett hem hos dåvarande akademiadjunkten V. F. Palmblad. Där fick han bli ett slags faktotum på akademitryckeriet. Genom översättningar och åtskilliga bokhandelstransaktioner, bl. a. ett boklotteri, som han tillsammans med den förslagne Palmblad utfunderat, lyckades han draga sig ur sina värsta ekonomiska trångmål. I Palmbladskas huset sammanträffade Lundberg med flertalet av den tidens Uppsalaprofessorer och poeter, Erik Gustaf Geijer, P. D. A. Atterbom, Adolf Törneros m. fl., vilka gav honom goda impulser till litterära studier. Även Palmblad var för övrigt en framstående författare. Den 14 juni 1836 — mitt under beväringsexercisen — tog Lundberg sin medico-filosofiska examen, det första utbildningssteget för en blivande läkare.

Snabb medicinsk utbildning

Därefter började Lundberg sina medicinska studier på Karolinska institutet. Trots att han måste finansiera sina studier genom författandet av barnböcker till jul och tidskriftsartiklar, översättningar m. m., avlade han på tre år 1839 medicine kandidatexamen. Han hade då också i sex månader fungerat som underläkare vid allmänna garnisonssjukhuset. Under de tre åren hade han också blivit stipendiat i fältläkarkorpsen samt återvänt till Uppsala, där han anställdes som biträde i den berömde läkaren Israel Hwassers lantpraktik vid de Braheska Upplands-godsen, varjämte han även inom staden utövade någon läkareverksamhet. Inom studentkorpsen och kamratkretsen var han högt uppburen och anförtroddes flera förtroendeposter.

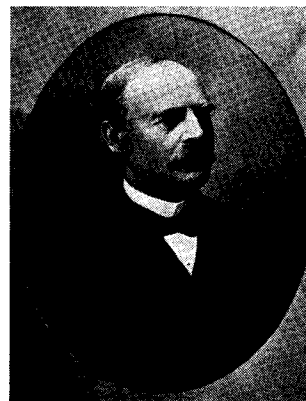
Omedelbart efter sin kandidatexamen återvände Lundberg till Stockholm för vidare utbildning vid Serafimerlasarettet. Han arbetade nu strängt och försakade alla nöjen. Den enda förströelsen var ett sommarvikariat som t. f. extra provinsialläkare i Sigtuna 1840. Samma år blev han pensionär i fältläkarekorpsen. Redan 1841 avlade han sin medicine licentiatexamen och promoverades till medicine doktor samma år. Om den storslagna promotionsakten, som tillika utgjorde en 100-årsminnesfest över Linné och Rosenstein, vilka 1741 blivit ledamöter av medi-

cinska fakulteten, säger Lundberg i sina minnen, att festen var lysande. Hwassers tal flödade av snille och kärlek, så att de alldagliga förhållandena smälte bort och läkarens kall framstod högt och heligt. För Lundberg hade dagen i dubbel bemärkelse stor betydelse, ty då ägde även hans förlovning rum med den då 16-åriga Louise Haak, dotter till dåvarande akademiräntmästaren i Uppsala, juris dr Johan Henrik Haak. Hela den dryga läkarkursen var nu avklarad på den relativt korta tiden av sju år, sedan även ämbetsprovet och kirurgie magisterexamen avlagts samma år.

Därefter började nu den 25-åriga medicine doktorn sin praktiska bana under föga lockande utsikter. Han ägnade sig främst åt det kirurgiska området och gjorde många uppmärksammade operationer. Han anlita-des även vid utarbetandet av ett approbations- och kassationsreglemente för armén, tjänstgjorde som vikarierande fattigläkare i Jakobs församling, läkare vid "Surbrunn" m. fl. ställen och erhöll 1842 sin första befattning i statens tjänst som sjukhusläkare vid allmänna garnisonssjukhuset. Denna befattning innehade han i två år.

Första kontakten med hovet

Då konung Oscar I jämte kronprins Carl 1844 företog en resa till västra delarna av riket, utsågs Lundberg att vara följaktig. Senare samma år företog han med understöd av allmänna medel en vetenskaplig resa i Danmark, Frankrike, England och Tyskland och fick därvid tillfälle till viktiga kirurgiska studier. 1846 förordnades han till e.o. kirurgie adjunkt vid Karolinska institutet och blev samma år biträdande överkirurg vid Serafimerlasarettet. Därjämte förestod han från 1847 professuren i kirurgi vid Karolinska institutet. Under dessa år blev han allt mer känd. Hans praktik var i knoppning och hans anseende i jämt stigande. Vidare tjänstgjorde han som fängensläkare och gjorde på egen bekostnad en studieresa till åtskilliga straffanstalter i Tyskland, Schweiz och Frankrike. Tjänstgöringen vid Stockholms cellfängelse var i hög

Vincent Lundberg (1816—1891) donerade ett bibliotek till Stora Aby. Hans bild hänger nu i Ödesbögs kommunbibliotek. Bägge bilderna är tagna av artikel författaren.

grad ansträngande, särskilt under koleraepidemien 1853, men alltid plikt-trogen skötte han med samma omsorg sina sjuka fångar som sina övriga talrika patienter.

Stockholm var vid denna tid ett betydligt mindre samhälle än nu och läkarnas antal var ringa. På Norrmalm innehades läkarpraktiken mest av Vincent Lundberg. Under bortåt fyra decennier var han således en av huvudstadens mest anlitade och ansedda läkare. Hans praktik sträckte sig från kungaborgen till den ringaste hydda i staden. Det stora förtroende han tillvann sig och så länge åtnjöt, var grundat på hans välvilja och ömhet mot de sjuka, hans förtroendeingivande sätt och hela hans tilldragande personlighet liksom på hans skicklighet och framgång som läkare och operatör.

Livmedicus hos Carl XV

Vid Kungl. Maj:ts hov utnämndes Lundberg 1855 till kungl. livmedikus med tjänstgöring hos dåvarande kronprins Carl. Sedan denne blivit kung, utnämndes Lundberg 1859 till tjänstgörande förste livmedikus hos kung Carl XV, som skattade honom högt. Denna tjänst varade i sjuåttio år med tjänstgöring såväl hemma som vid kungens många utrikes resor, bl. a. vid kröningen i Norge.

Dr Lundberg var begåvad med en utpräglad reslust och med växande tillgångar blev det även många resor, såväl inom som utom landet. Dessa resor var ämnade som rekreation och vila efter hans ansträngande praktik, men till följd av hans intresse och rastlöshet förenades resorna till stor del med studier på olika sjukhus samt med inköp av tavlor och skulpturer, varav han så småningom ägde en vacker samling. År 1841 blev Lundberg ledamot av Svenska läkaresällskapet, 1886 dess hedersledamot och år 1891, femtio år efter den stora Hwasserska promotionen i Uppsala, blev han på våren medicine jubeldoktor. Vidare tilldelades han många ordnar.

Lundberg ägde ett välvilligt och barmhärtigt sinnelag. Många fattiga ynglingar har haft honom att tacka för sin fortkomst. På sin silverbröllopsdag skänkte han en riklig gåva till Stockholms sjukhem. Vid fyllda sjuttio år gav han jämte sin maka 30.000 kr. till Svenska läkaresällskapet till bildandet av en pensionsfond för änkor och oförsörjda barn efter legitimerade svenska läkare. Senare ökade Lundbergs änka denna fond med 10.000 kr. Efter Lundbergs bortgång fanns i hans testamente donationer på 57.000 kr. till välgörande och allmännyttiga stiftelser, bl. a. den tidigare omnämnda summan på 3.000 kr. till sockenbiblioteket i Stora Åby.

* * *